

ΙΩΑΝΝΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Συνέντευξη στο περιοδικό «Ερμής» τ.22, Ιανουάριος-Μάρτιος 2008. (Τριμηνιαία έκδοση του συλλόγου αποφοίτων Κολλεγίου Αθηνών)

Ο καταξιωμένος ζωγράφος Μάρκος Καμπάνης '74 χρησιμοποιεί πλήθος καλλιτεχνικών εκφράσεων –χαρακτική, εικονογράφηση βιβλίων, σκηνογραφία και αγιογραφία μεταξύ άλλων– προσφέροντας επί δεκαετίες έργο υψηλού επιπέδου στην εικαστική έκφραση. Με χαρακτηριστική ταπεινότητα και απλότητα απαντά σε ερωτήσεις σχετικά με το έργο του και τα σύγχρονα καλλιτεχνικά δρώμενα. Πότε αποφασίσατε ότι θέλετε να ασχοληθείτε με την τέχνη; Ίσως δεν είχα και άλλη επιλογή, μιας και ζωγράφιζα από μικρός. Έχω έργα με λάδια από τότε που ήμουν 14-15 χρονών. Κάποια στιγμή με είχε ελκύσει πολύ το θέατρο κυρίως λόγω δραστηριοτήτων στο Κολλέγιο. Όταν ήμουν μαθητής ασχολούμουν πιο πολύ με το Δραματικό Όμιλο του Κολλεγίου παρά με τον Όμιλο Τέχνης. Κάποτε σκέφτηκα να ασχοληθώ με το θέατρο, αλλά καθώς τέλειωνα το λύκειο κατάλαβα ότι πρέπει να αφιερωθώ στη ζωγραφική και αυτό έκανα. Πήγα στην Αγγλία και σπούδασα ζωγραφική. Βέβαια μετά μου ξαναήρθε η αγάπη του θεάτρου και έκανα περιστασιακά κάποια σκηνικά σε θεατρικά έργα. Από πού αντλείτε την έμπνευση για τη δημιουργία των έργων σας; Με ποια κριτήρια καθορίζετε τη θεματολογία σας; Αυτό μου είναι λιγάκι δύσκολο να το πω. Υπάρχουν κάποια θέματα για παράδειγμα που φαινομενικά τουλάχιστον δεν τα έχω πλησιάσει. Αν και τη λατρεύω, δεν έχω ζωγραφίσει ποτέ θάλασσα για παράδειγμα. Γενικά το τοπίο μου αρέσει πάρα πολύ. Αυτό είναι σίγουρο. Σε όλη μου τη ζωή έκανα τοπία. Εσωτερικοί χώροι και νεκρή φύση, επίσης, αλλά όχι από μόνη της, πάντα τοποθετημένη σε ένα χώρο. Αυτό που είναι περίεργο είναι ότι δεν έχω συστηματικά ασχοληθεί με πρόσωπα. Τα τελευταία χρόνια ασχολούμαι και με την αγιογραφία, στην οποία κανείς ζωγραφίζει συνέχεια πρόσωπα και αυτό ελπίζω ότι θα επηρεάσει θετικά και την υπόλοιπη ζωγραφική μου. Τώρα δουλεύω κάποια έργα που αφορούν το δέντρο ως συγκεκριμένο θέμα μέσα στο τοπίο, αλλά και ως θέμα της Ιστορίας της Τέχνης, το πώς δηλαδή έχει ζωγραφιστεί. Έχω κάνει πάρα πολλά έργα με τοπία του Αγίου Όρους. Έτυχε να πάω εκεί για άλλους λόγους, μου άρεσε το τοπίο, το ζωγράφισα και αυτό με οδήγησε τελικά σε δυο-τρεις εκθέσεις. Εκτός από τη ζωγραφική, έχετε ασχοληθεί και με άλλες μορφές έκφρασης. Ποια είναι αυτή που ξεχωρίζετε σε σχέση και με τα διαφορετικά μέσα που χρησιμοποιείτε; Η αλήθεια είναι ότι έχω ασχοληθεί με καλλιτεχνικές εκφράσεις πέραν της ζωγραφικής, πάντα όμως στα πλαίσια του εικαστικού κόσμου, όπως η χαρακτική, η σκηνογραφία και η εικονογράφηση βιβλίων, αλλά εάν με ρωτούσαν τι θεωρείς ότι είσαι θα έλεγα ζωγράφος. Θα διαλέξω ένα άλλο υλικό ή μια άλλη παράλληλη ασχολία με τη ζωγραφική μόνο και μόνο γιατί μου δίνει κάποιες δυνατότητες που «η ζωγραφική του τελάρου» δεν μπορεί να μου τις δώσει. Η αγιογραφία με συγκινεί πολύ, κυρίως γιατί με τις τοιχογραφίες των ναών έχεις τη δυνατότητα να ζωγραφίζεις μεγάλες επιφάνειες, να ασχολείσαι με την παράμετρο του χώρου και της αρχιτεκτονικής. Αυτή τη δυνατότητα δεν είναι εύκολο να τη βρεις στη ζωγραφική, Επίσης, μου αρέσει και η αίσθηση ότι ζωγραφίζω ολόκληρο τον χώρο στον οποίο μπαίνεις μέσα. Αυτό μπορεί και να έχει σχέση με το θέατρο, δημιουργείς δηλαδή κάτι σαν σκηνικό. Στην εκκλησιαστική τέχνη βρίσκω επίσης ενδιαφέρον αυτό που για πολλούς αποτελεί μειονέκτημα, το γεγονός δηλαδή ότι είναι μια τέχνη εφαρμοσμένη, έχει σκοπό να υπηρετήσει κάτι έξω από την αισθητική. Χρησιμοποιείτε κυρίως παραδοσιακές τεχνικές και μέσα στα έργα σας. Ποια είναι η γνώμη σας για τη χρήση της τεχνολογίας στην τέχνη, όπως είναι το video art;

Παρόλο που χρησιμοποιώ παραδοσιακές μεθόδους είμαι φίλος της τεχνολογίας. Χρησιμοποιώ για παράδειγμα πάρα πολύ το computer μου. Δεν θα βγω από το σπίτι εάν δεν το πάρω μαζί μου. Παρόλα αυτά αυτό που ονομάζεται video art είναι κάτι που το δέχομαι ως μορφή τέχνης, απλώς δεν ξέρω γιατί μπερδεύεται με τη ζωγραφική. Είναι μία άλλη έκφραση. Προσωπικά δεν με ελκύει ιδιαίτερα. Έχω δει video artists, όπως ο Viola, ο οποίος είναι καταπληκτικός, και με συγκινεί πολύ ένας Νοτιοαφρικανός, ο Kentridge. Προσωπικά όμως η video art δεν με έχει συγκινήσει ώστε να το δοκιμάσω κι εγώ, να πω την αλήθεια δεν το «καταλαβαίνω», προτιμώ τον κινηματογράφο. Με ενοχλεί πάντως αυτή η μανία της ταύτισης του video με την έννοια του σύγχρονου, του μοντέρνου δήθεν. Με ποια κριτήρια αποφασίζετε να αποδώσετε κάτι περισσότερο ή λιγότερο ρεαλιστικά; Πότε προτιμάτε την αφαίρεση; Δε νομίζω ότι είναι κάτι που κανείς το αποφασίζει από πριν. Προφανώς έχει σχέση και με την αίσθηση που έχεις για τα πράγματα. Όταν αρχίζω να ζωγραφίζω κάτι, δεν έχω πάντα μια προκαθορισμένη ιδέα του πώς θα είναι το έργο στο τέλος. Την ώρα που ζωγραφίζω αφήνομαι ώστε η κάθε πινελιά, το κάθε χρώμα, η ίδια η δουλειά μου δηλαδή να μου δώσει τη συνέχεια. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να καταλήξεις και σε κάτι, το οποίο δεν το είχες καν υπόψη σου αρχικά, και έτσι να βγει ένα έργο πολύ πιο αφηρημένο ή συγκεκριμένο από αυτό που αρχικά είχες κατά νου. Αυτό το οποίο με ελκύει ιδιαίτερα και ήταν και το θέμα της τελευταίας έκθεσης που έκανα στο Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας είναι οι μονοτυπίες. Οι μονοτυπίες είναι μια τεχνική ανάμεσα στη ζωγραφική και τη χαρακτική. Είναι σαν τυπωμένη ζωγραφική, ενώ δεν υπάρχουν αντίτυπα όπως στη χαρακτική. Στη μονοτυπία παίζει πολύ μεγάλο ρόλο η τύχη. Η ιδιομορφία είναι ότι δουλεύεις και με αυτό που θέλεις και με το τυχαίο. Πότε ξέρετε ότι ένα έργο σας έχει ολοκληρωθεί; Πόσο εύκολο είναι να δώσετε ένα τίτλο; Τίτλους συνήθως δε δίνω. Τίτλους δίνεις για λόγους αρχειοθέτησης ή για να βάλεις κάτι στον κατάλογο, εκτός αν κάτι έχει πολύ σημασία ή είναι ένα συγκεκριμένο πρόσωπο. Όσον αφορά το πότε έχει τελειώσει ένα έργο, δεν ξέρω, αυτό είναι ένα θέμα που δεν μπορώ να το ορίσω επιστημονικά. Όταν δεν μπορώ να προσθέσω τίποτε άλλο, αυτό είναι ένα κριτήριο. Όταν προσθέτεις στοιχεία και το έργο αρχίζει να χαλαρεί ή να φεύγει αυτό που είχες κατά νου είναι ένα σημάδι ότι μάλλον έχει ολοκληρωθεί. Όταν φτάνει σε ένα σημείο που εκπληρώνει την αίσθηση αρμονίας και ισορροπίας που έχω μέσα μου. Το σημείο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό και στην αιογραφία για την οποία μιλούσαμε πριν. Οι πιο πολλοί σημερινοί αιογράφοι, επειδή αντιγράφουν παλιότερες εικόνες από φωτογραφίες, το κριτήριο που έχουν για να δουν εάν τέλειωσε ή όχι το έργο τους είναι το πόσο κοντά έχει φτάσει στη φωτογραφία. Αυτό δεν είναι κριτήριο. Μπορεί να αρχίζεις να ζωγραφίζεις κάτι, έστω και αντιγράφοντάς το, και να σταματήσεις στη μέση, γιατί εσύ θεωρείς ότι εκεί τελειώνει το έργο. Είναι σημαντικό, σχεδόν ο σκοπός της ζωγραφικής, να δημιουργείς κριτήρια τόσο σε σένα τον δημιουργό όσο και στους θεατές των έργων. Πώς αντιμετωπίζετε τις πρακτικές δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τη διάρκεια της δημιουργίας ενός έργου; Πώς είναι αυτή η διαδικασία, πόσο χρόνο σας παίρνει; Ο χρόνος ποικίλλει. Μπορεί να τελειώσει ένα έργο μέσα σε μια ώρα, μπορεί να το παιδεύεις και τρεις μήνες, μπορεί να απογοητευτείς εντελώς και να το αφήσεις στην άκρη και να μην το ξαναπιάσεις ποτέ, και μπορεί αυτό το έργο να το ξαναδείς, μετά από έξι μήνες ως ατέλειωτο και να αποφασίσεις ότι είναι ολοκληρωμένο. Δυσκολίες υπάρχουν προφανώς. Παρόλα αυτά δεν πιστεύω τόσο πολύ στην έμπνευση με την έννοια κάποιων που λένε «δεν έχω έμπνευση, δεν μπορώ να ζωγραφίσω». Εγώ πιστεύω στη δουλειά, ίσως επειδή είμαι και της αγγλοσαξονικής κουλτούρας. Η ψυχολογία

οπωσδήποτε μετράει. Δε χρειάζεται να είσαι για παράδειγμα πάντα ευτυχής για να ζωγραφίζεις ούτε και δυστυχής, γιατί υπάρχει κι αυτό. Αυτό που είναι άσχημο είναι όταν υπάρχουν πιέσεις εξωτερικές, όταν για παράδειγμα κάποιος έχει παραγγείλει ένα έργο ή όταν πλησιάζει κάποια έκθεση. Από την άλλη απογοητεύσεις ότι δε βγαίνει αυτό ακριβώς που θέλεις προκύπτουν, γι' αυτό και σπάνια ζωγραφίζω ένα μόνο έργο. Πολλές φορές ζωγραφίζω και ανακατεύομαι με τέσσερα, πέντε, έξι και παραπάνω έργα μαζί. Και τελειώνουν κατά κάποιο τρόπο όλα μαζί. Και κάτι που μπορεί να σου φανεί αδιέξοδο σε ένα έργο να είναι λύση για ένα άλλο. Πώς αξιοποιείτε επαγγελματικά το καλλιτεχνικό σας έργο; Πόσο εύκολο είναι για έναν καλλιτέχνη η διαχείριση και προώθηση του έργου του; Κατά κύριο λόγο με εκθέσεις, ατομικές ή ομαδικές. Τώρα το εάν αυτό είναι αρκετό για να ζήσει κανείς κρίνεται κατά περίπτωση. Προσωπικά, οι πωλήσεις των έργων μου δεν είναι τέτοιες ώστε να ζήσω μόνο από αυτό. Παρόλα αυτά είμαι τυχερός που ασχολούμαι με άλλα πράγματα καλλιτεχνικά, με την καρδιά μου δηλαδή και όχι πιεστικά, και τα οποία μου δίνουν κάποια οικονομική ευχέρεια, όπως είναι η εικονογράφηση βιβλίων, η αγιογράφηση, η επιμέλεια εκθέσεων. Όλα αυτά είναι καλλιτεχνικές δραστηριότητες, δεν είναι ζωγραφική καθαυτή, αλλά θεωρώ ευτύχημα να ασχολούμαι και με αυτά και να μην αναγκάζομαι να δουλεύω σε κάτι εντελώς ξένο με τον χώρο αυτό. Είναι χρήσιμο ο ζωγράφος να είναι καλός στις δημόσιες σχέσεις, στις επαφές που έχει με τους πελάτες και με το κύκλωμα της αγοράς. Προσωπικά, δεν έχω τόσο μεγάλες ικανότητες σε αυτό το θέμα. Έτσι κι αλλιώς νομίζω ότι αυτό είναι δουλειά που πρέπει να την κάνουν οι γκαλερί με τις οποίες συνεργαζόμαστε. Πιστεύω ότι για τους καλλιτέχνες είναι χρονοβόρο και πάρα πολύ ψυχοφθόρο το να ασχολούνται συνέχεια με την προώθηση, την προβολή του έργου τους και την αναζήτηση του κατάλληλου αγοραστή. Είναι μια άλλη δουλειά. Εγώ δεν είμαι καλός ως έμπορος, δεν έχω επιχειρηματικές ικανότητες. Έχετε παρουσιάσει έργα σας και στο εξωτερικό. Πώς κρίνετε τις συνθήκες εκεί σε σχέση με την Ελλάδα και πού πιστεύετε ότι είναι ευνοϊκότερο το περιβάλλον για την ανάδειξη του καλλιτεχνικού έργου; Στο εξωτερικό έχω κάνει κάποιες ομαδικές εκθέσεις και μία ατομική έκθεση πριν αρκετά χρόνια στο Λονδίνο. Νομίζω ότι υπάρχουν μεγαλύτερες δυνατότητες προβολής και προώθησης του καλλιτεχνικού έργου στο εξωτερικό. Βέβαια πρέπει να μένεις στο εξωτερικό για να κάνεις οτιδήποτε. Δεν μπορείς εύκολα να το πετύχεις από την Ελλάδα. Εδώ τίθεται και το ζήτημα του τι μπορούν να κάνουν φορείς, που υποτίθεται ότι είναι αρμόδιοι γι' αυτό το θέμα, όπως το Υπουργείο Πολιτισμού και οι γκαλερί. Οι ελληνικές γκαλερί σπάνια συμμετέχουν σε διεθνείς εκθέσεις στο εξωτερικό. Το γεγονός όμως ότι είμαστε μικρή κοινωνία κατά κάποιο τρόπο, μας δίνει τη δυνατότητα να προωθήσουμε κάποια πράγματα μόνοι μας. Στο εξωτερικό αυτό είναι εντελώς αδύνατο. Εάν δηλαδή δεν υπάρχει μάντζερ, δεν υπάρχει περίπτωση να πουληθεί εύκολα ένα έργο σε μια έκθεση. Πιστεύω ότι θα πρέπει να γίνει μεγαλύτερη προσπάθεια και από το Υπουργείο και από τις γκαλερί για την προώθηση της ελληνικής τέχνης στο εξωτερικό. Καμία φορά αισθανόμαστε ότι αυτό που κάνουμε δεν είναι αρκετό. Και όταν προσπαθούμε να κάνουμε κάτι περισσότερο, γινόμαστε ξένοι. Θέλουμε να μιμηθούμε κάποιον ξένο καλλιτέχνη, ο οποίος είχε επιτυχία. Το ζητούμενο όμως είναι να είσαι αληθινός και αυθεντικός και νομίζω ότι εάν είσαι, μπορείς να αναγνωρισθείς. Με τι άλλο ασχολείστε εκτός από τη ζωγραφική; Εκτός από τη ζωγραφική και τα παρεμφερή της, τη χαρακτηριστική για παράδειγμα, με την εικονογράφηση βιβλίων και παλιότερα με τη σκηνογραφία. Επίσης έχω ασχοληθεί και με πιο θεωρητικές πλευρές της τέχνης, όπως την έρευνα και επιμέλεια ενός βιβλίου για τον Σπύρο Παπαλουκά, ο οποίος

ίσως είναι ο μεγαλύτερος Έλληνας τοπιογράφος και πρόσφατα είχα την επιμέλεια μιας έκθεσης στο Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας, η οποία ερευνά τη σχέση που έχει η ελληνική ζωγραφική με το Άγιο Όρος. Αυτά έγιναν και λόγω της συνεργασίας μου με την Αγιορειτική Πινακοθήκη, που ανήκει στη Ι.Μ. Σίμωνος Πέτρας. Ομολογώ ότι έχω και μια θεωρητική ή ερευνητική πλευρά, η οποία δεν έχει άμεση σχέση με τη ζωγραφική, και σε αντίθεση ίσως με άλλους συναδέλφους, είμαι άνθρωπος που ευχαριστείται να είναι σε μια βιβλιοθήκη και να ψάχνει. Ποια είναι τα στοιχεία που σας πρόσφερε η φοίτησή σας στο Κολλέγιο και τα οποία σας βοήθησαν στην πορεία σας; Το Κολλέγιο θεωρώ ότι με βοήθησε πολύ με την έννοια ότι όταν κάποιος βρίσκεται σε νεαρή ηλικία, είναι άλλο πράγμα να ζωγραφίζει σπίτι, μόνος του και πολύ διαφορετικό να πηγαίνει σε ένα σχολείο στο οποίο υπάρχουν ζωγράφοι που τον ενθαρρύνουν, του δίνουν χρώματα και υλικά και με τους οποίους μπορεί να συζητάει. Θυμάμαι στο Δημοτικό τον Πλακωτάρη, και αργότερα στο Γυμνάσιο τον Κώστα Μαλάμο. Αυτό λοιπόν το ευνοϊκό κλίμα έδινε την ώθηση να αντιμετωπίσει κανείς με σοβαρότητα τυχόν ταλέντο στη ζωγραφική. Επίσης, θυμάμαι πόσο με βοήθησε ο καθηγητής μας στην τελευταία χρονιά, όταν όλα τα παιδιά έδιναν πανελλήνιες εξετάσεις και εγώ είχα αποφασίσει ότι θα σπούδαζα ζωγραφική, ο οποίος μου είχε επιτρέψει, αντί να κάνω τις συνηθισμένες εργασίες στα αρχαία, να σχεδιάσω κοστούμια για τον Οιδίποδα. Σε ένα άλλο σχολείο ίσως να μην έβρισκε κανείς αυτό το κλίμα ή αυτή την ευρύτητα πνεύματος.